

Inte säkert att drogtest i skolan minskar drogbruket

Vetenskapligt stöd saknas ... samtidigt riskeras elevernas integritet

SVEN BREMBERG, barn- och ungdomsläkare, docent, Statens folkhälsoinstitut, Stockholm
sven.bremberg@fhi.se

Med hjälp av urinprov är det möjligt att avgöra om en individ använt droger, exempelvis marijuana. Sådana drogtest används på en del arbetsplatser, även om effekterna av dessa test är oklara. En tanke är att allmänna drogtest i skolan ska kunna avhålla elever från bruk av narkotika.

I detta nummer av Läkartidningen presenterar Nils Lundin, skolöverläkare i Helsingborg, en studie av drogtest i skolan. Han finner att testen kan ha en förebyggande effekt.

Sedan länge används drogtest på många skolor i USA [1], men det är först under de senaste åren frågan blivit aktuell i Sverige. Drogtest genomförda i Landskrona har fått särskild uppmärksamhet, eftersom Skolinspektionen har funnit dessa test olagliga; i ett annat fall har JO funnit att testen inte står i strid med grundlagen.

Diskussionen i Sverige har således förts främst i juridiska termer. Från ett folkhälsooperspektiv är dock den avgörande frågan huruvida drogtest bidrar till minskad användning av illegala droger.

Drogtest är en form av screening. De krav på screeningstest som WHO ställt upp är därför giltiga. Ett centralt krav är att testen ska bidra till att problemet minskar i omfattning.

Vid sökning i databasen PubMed med sökorden »substance abuse detection AND schools« påträffades dock endast en kontrollerad studie av drogtest [3]. Testet hade genomförts i samband med frivillig idrottsutövning i skolan och visade motsägelsefulla resultat.

Eftersom det saknas studier på området, har Lundins studie särskilt intresse. Den aktuella undersökningen har

dock flera problem, bla eftersom försöks- och kontrollskolor valts ut på olika sätt och bortfallet i försöksskolorna var stort med endast 35 procent svarande.

Författaren diskuterar dessa begränsningar och konkluderar att studien endast antyder att drogtest reducerar bruket av droger.

Med gängse medicinska krav på evidens är resultatet från denna och den tidigare publicerade studien inte tillräckligt för att motivera allmän användning.

Kraven på vetenskapligt stöd blir strängare om en insats riskerar att skada och om den är resurskrävande. Risken för skada gäller främst intrång i elevernas integritet. Problemet uppkommer främst eftersom grundskolan är obligatorisk och gymnasiet i dag i praktiken också är en obligatorisk skolform.

I Nils Lundins undersökning var deltagandet visserligen formellt frivilligt. Frivilligheten går dock att ifrågasätta, eftersom misstankar om drogbruk ökar om en elev avböjer att lämna prov. Kostnaderna för proven är heller inte försumbara.

Det amerikanska barnläkarsällskapet har offentligt tagit ställning mot allmänna drogtest i skolan, eftersom bla kunskaperna om insatsernas effekt är otillräckliga [3]. Den oklara evidensen har även tidigare framhållits i diskussionen i Sverige [4].

Det omfattande bruket av drogtest i USA, trots avsaknad av evidens, tyder på att drivkraften kan ha varit att stödja vissa värderingar snarare än omsorg om elevernas hälsa. En sådan inriktning är inte ovanlig inom drogområdet, där hälsoskäl framförs som motiv för olika åtgärder trots att åtgärderna saknar vetenskapligt stöd.

Drogtest lägger också fokus på den enskilda individen.

Ett alternativ är att i stället peka på

Foto: Medicimage/Scanpix

Drogtest är en form av screening. Därför gäller WHO:s krav på screeningstest – ett centralt krav är att screeningen ska ge någon positiv effekt.

två faktorer som förklarar en väsentlig del av variationen av drogbruk:

- skolans misslyckanden med att ge alla elever grundläggande kompetenser
- en arbetsmarknad som erbjuder få möjligheter för ungdomar.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

REFERENSER

1. Ringwalt C, Vincus AA, Ennett ST, Hanley S, Bowling JM, Yacoubian GS Jr, et al. Random drug testing in US public school districts. *Am J Public Health.* 2008;98(5):826-8.
2. Goldberg L, Elliot DL, MacKinnon DP, Moe EL, Kuehl KS, Yoon M, et al. Outcomes of a prospective trial of student-athlete drug testing: the Student Athlete Testing Using Random Notification (SATURN) study. *J Adolesc Health.* 2007;41(5):421-9.
3. Knight JR, Mears CJ. Testing for drugs of abuse in children and adolescents: addendum – testing in schools and at home. *Pediatrics.* 2007; 119(3):627-30.
4. Walinder R. Arbetsmiljöverkets föreskrifter ger inte fritt fram för att drogtesta skolelever. *Läkartidningen.* 2005;102:3399-400.

■ sammanfattat

Drogtest i skolan är vanliga i USA och har börjat användas även i Sverige. **Det saknas** tillfredställande vetenskapligt stöd för att sådana test reducerar ungdomars bruk av narkotika.